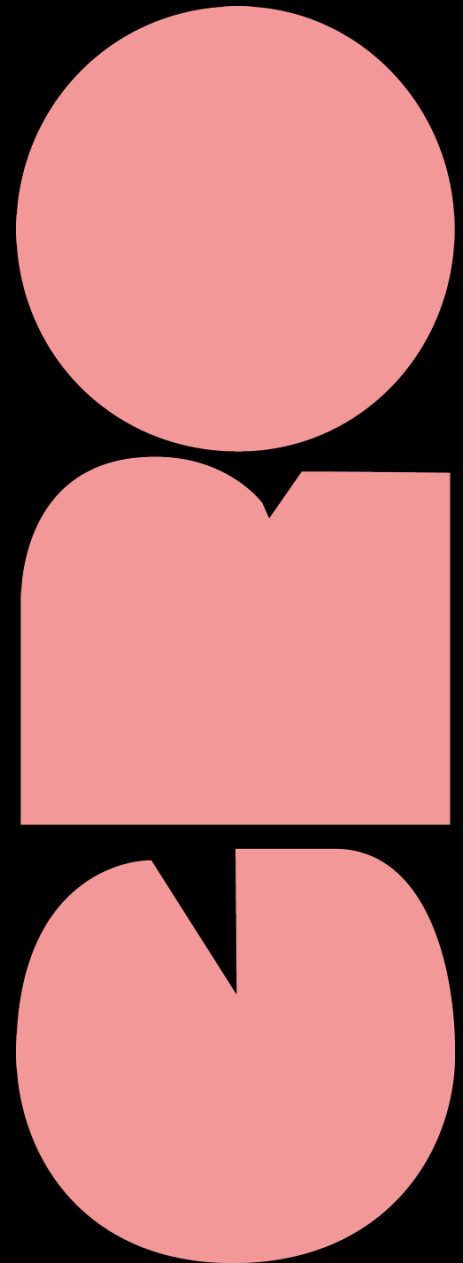

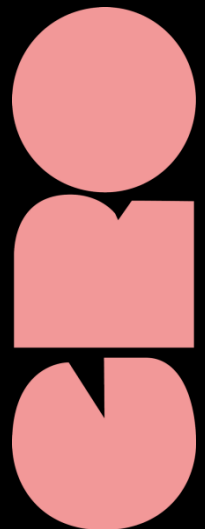
Modersmålets betydning for læring

Helene Thise Türkmen, UCC helt@ucc.dk

Oplæg i tre dele

- 1 Modersmålets betydning
- 2 Modersmålet som ressource
- 3 Hvordan kan vi som professionelle inddrage elevernes forskellige sproglige ressourcer?

- ❖ Personlig og kulturel identitet
- ❖ Følelssprog
- ❖ Tanker, drømme, indre dialog
- ❖ Kommunikation med forældre
- ❖ Kontakt med familie / hjemland
- ❖ Flere sprog – flere muligheder, også karrieremæssigt: erhvervslivet efterspørger dobbeltkompetencer

Modersmålets betydning

- Hvad betyder dit/ dine modersmål for dig?

Modersmålets betydning

Modersmålet har stor betydning for vores identitet. Det er en del af os selv

Enig eller uenig?

Modersmålet er det sprog man behersker bedst.

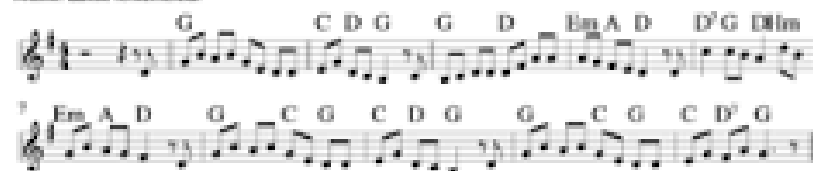
Det kan skifte gennem livet.

uenig

Vort modersmål er dejligt

Musik: dansk folkespil

Tekst: E. Lemboke

Definitioner

Modersmålet er det sprog, der læres i hjemmet fra fødslen. Det har ofte stor identitets- og følelsesmæssig betydning, og det er i vidt omfang det sproglige fundament, hvorfra sproglige erfaringer overføres til andre sprog, som læres senere i livet.

<http://www.emu.dk/modul/vejledning-faget-dansk-som-andetsprog-supplering>

Andetsprog: samfundets/ flertallets sprog i det land, man bor i. Tilegnes både gennem undervisning og i dagligdagen

<http://www.uvm.dk/Uddannelser/Folkeskolen/Tosprogede/Fakta-om-tosprogede-elever-i-folkeskolen>

Enig eller uenig?

Nogle elever har ikke et modersmål.

uenig

- Men det kan være mere eller mindre udviklet

Et fuldt udviklet modersmål?

‘Et funktionelt modersmål kræver både samtale på tværs af generationer og sprogundervisning i skolen’

Oversat fra Guus Extra & Kutlay Yagmur: ‘Urban Multilingualism in Europe’, 2004

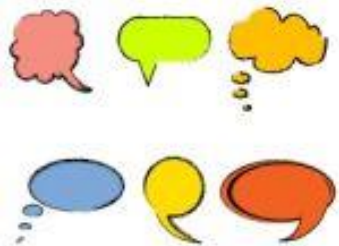
Heritage language

Tosprogede børn og unges vilkår

Hvordan
definerer
I det?

Tosproget

Dansk i centrum:

"Ved tosprogede børn forstås børn, der har et andet modersmål end dansk, og først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk."

Definitionen dækker både børn, som kun taler et andet modersmål end dansk, og børn, som mestrer flere sprog, herunder dansk som andetsprog.

Hensigten med definitionen er at afgrænse de børn, som **har behov for støtte til deres dansksproglige udvikling** for at få det fulde udbytte af skolens undervisning.

<http://www.uvm.dk/Uddannelser/Folkeskolen/Tosprogede/Fakta-om-tosprogede-elever-i-folkeskolen>

Et funktionelt udgangspunkt:

Flersproget - at have brug for flere sprog i sin hverdag

'Tosprogede børn og unge' – har brug for flere sprog i hverdagen

Enig eller uenig?

Det er vigtigt at man ved,
hvilken sproglig baggrund
eleven har

enig

For at skabe de bedste betingelser for læring skal man tage udgangspunkt i elevens forudsætninger

Jo mere man ved om elevens sproglige baggrund jo bedre kan man møde eleven

Et minimum er nysgerrighed om elevernes sproglige kompetencer, og viden om at sprog er forskellige.

Hvor er sproget?

Hjemme

- Familie
- Gæster
- TV
- Musik
- Bøger/ aviser

Lokalt

- Venner
- Handel
- Skole / kurser
- Det offentlige rum

Globalt

- Telefon
- Internet
- Rejse
- TV

Sprogscreening - sprogkortlægning

Fokus på **sprog** – ikke kun på dansk

HVILKE sprog er på banen?

Hvad fylder / betyder sprogene for den enkelte?

Niveau?

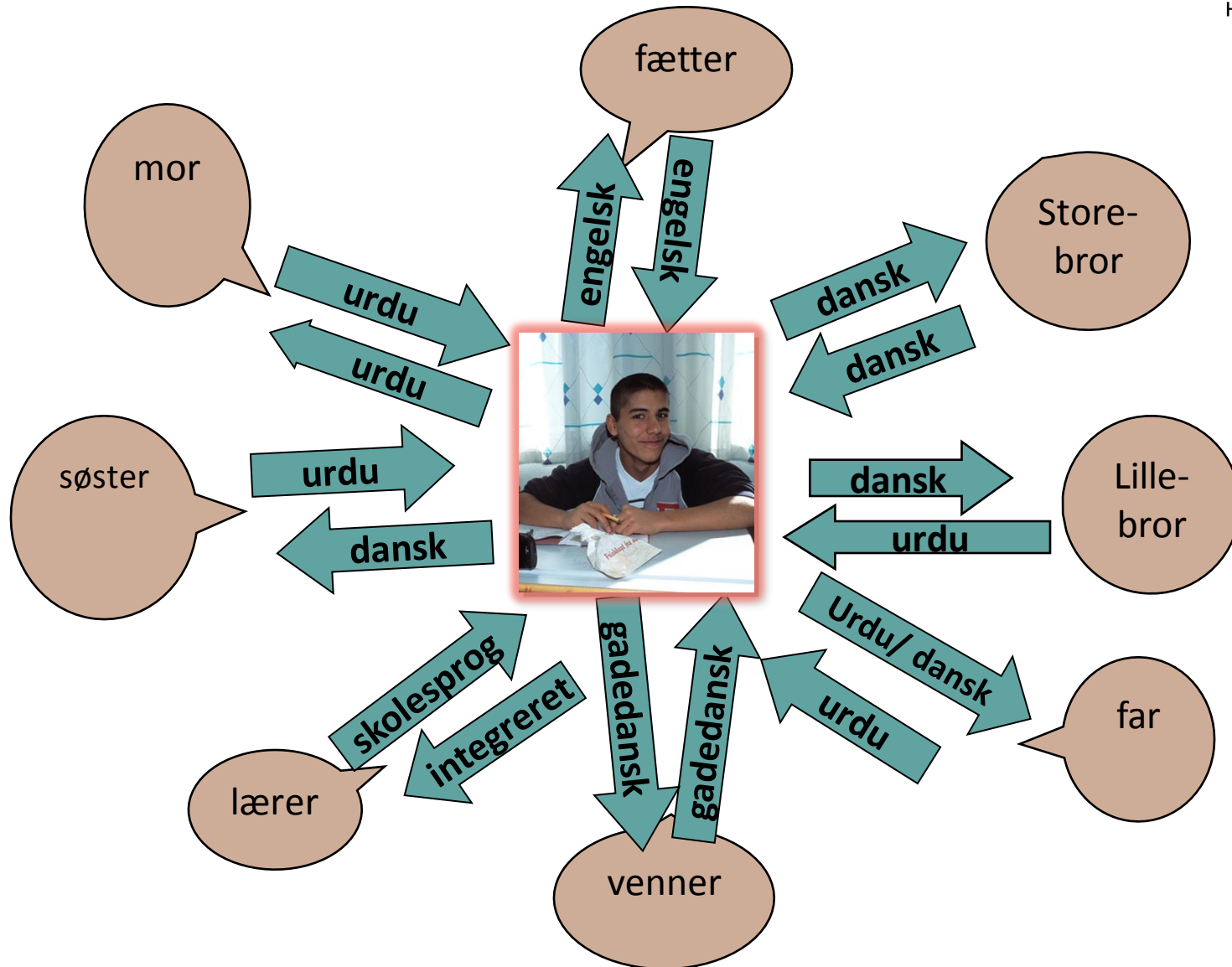
Domæne?

Sprogkortlægning – tegn
dine sprog på en silhuet

Min sprogverden
(Tegn på sprog)

Selvevaluering 'jeg kan...'
(fælleseuropæisk
referenceramme)

Flersproget repertoire – sprog i forskellige domæner

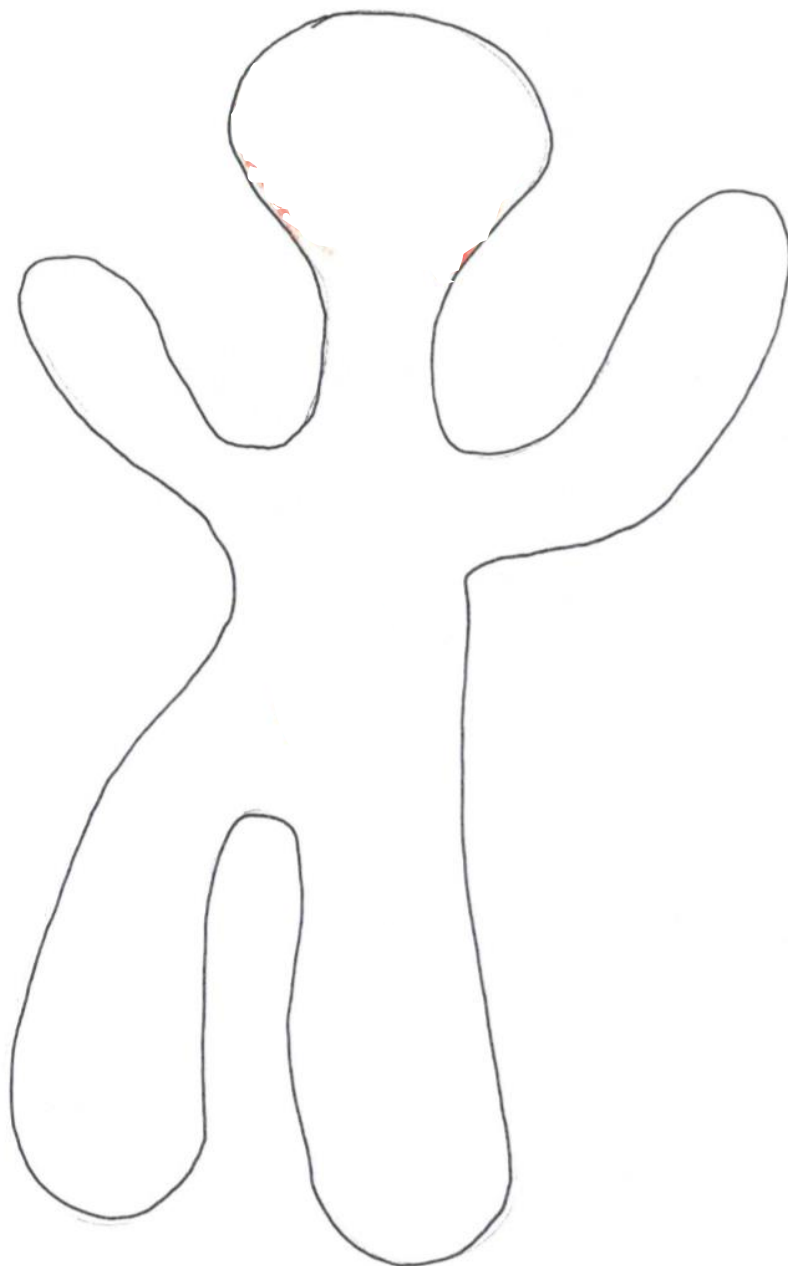

Sprogkortlægning – et eksempel (dsa-vejleder, 2014)

- DSA-dreng, 3. klasse, L1 urdu.
- Lærerteamet oplyser til vejleder at drengen har koncentrationsvanskeligheder (kører blyant og fingre rundt omkring på papiret)
- ønsker afklaring mht ordblindhed (drengen har problemer med bogstavrækkefølge og skriveretning)

‘Drengens faglige niveau kan ikke hæves på grund af hans sproglige og kulturelle baggrund’

‘De arabiske knæ’ – vejlederens sprogkortlægning

- Dansk fylder meget, fordi det er svært
- Urdu er i maven
- Arabisk sidder i knæene (bøn)

Og hvad kan vi så bruge det til?

- Blyant og fingre bevæger sig henover papiret
- Problemer med bogstavrækkefølge og skriveretning

Nyt bud på
forklaring

Ordblindhed?

Koncentrationsbesvær?

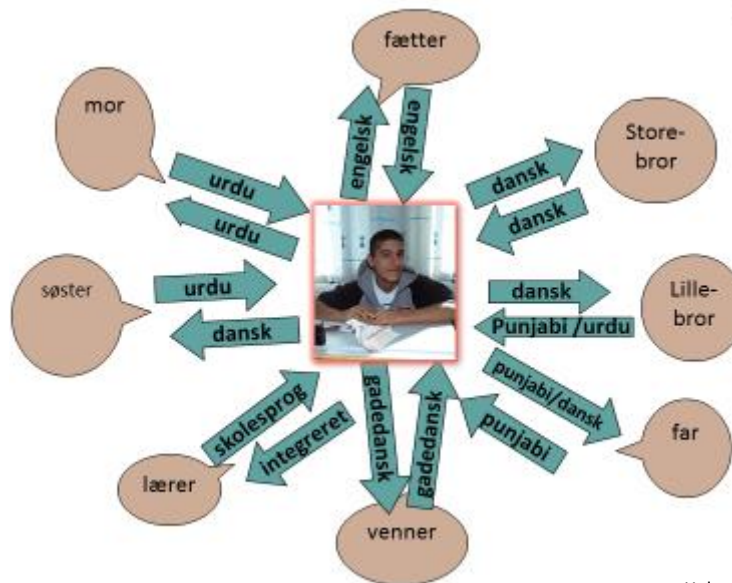
Fokus på skriveretning?

Hvilke resurser
kan aktiveres

Hvilke sprog er på spil

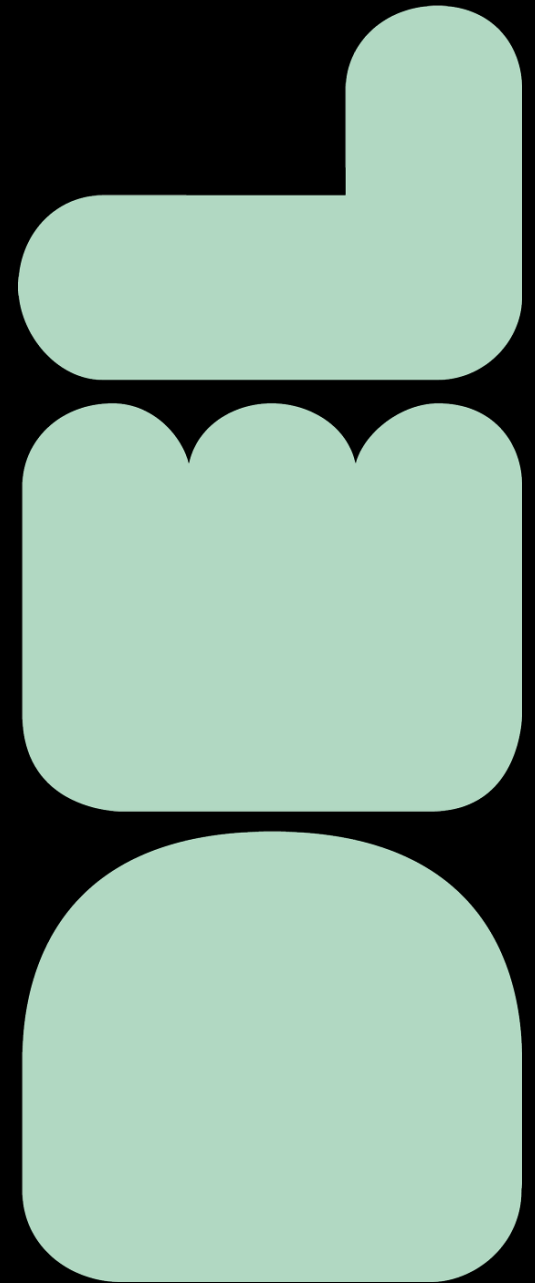
Hvad fylder de enkelte sprog

Hvilke domæner er der et hverdagsprog eller
et fagsprog (sprogligt niveau)

2 Modersmålet som ressource

Modersmålet (eller
hverdagsprogene) er værktøj
for forståelse, kommunikation
og læring

Enig eller uenig?

Når flersprogede mennesker taler et af deres sprog, kan de trække på alle deres sprog

enig

**Du er i X-land.
Du skal købe et brød.
Hvad gør du?**

Sproglig viden i spil

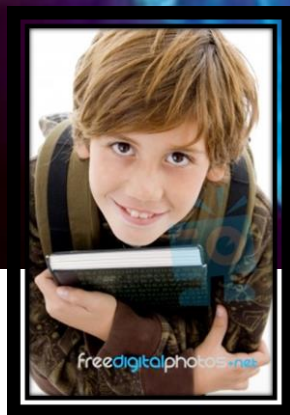

- Kommunikativt mål
- Hvad siger man
- Hvordan (gestik, tone, rekvisitter...)
- Genre / stil, kontekst
- Ordforråd (samlet!), syntaks, sammenhæng, samtalestruktur
- Refleksion undervejs, omlægning af strategi

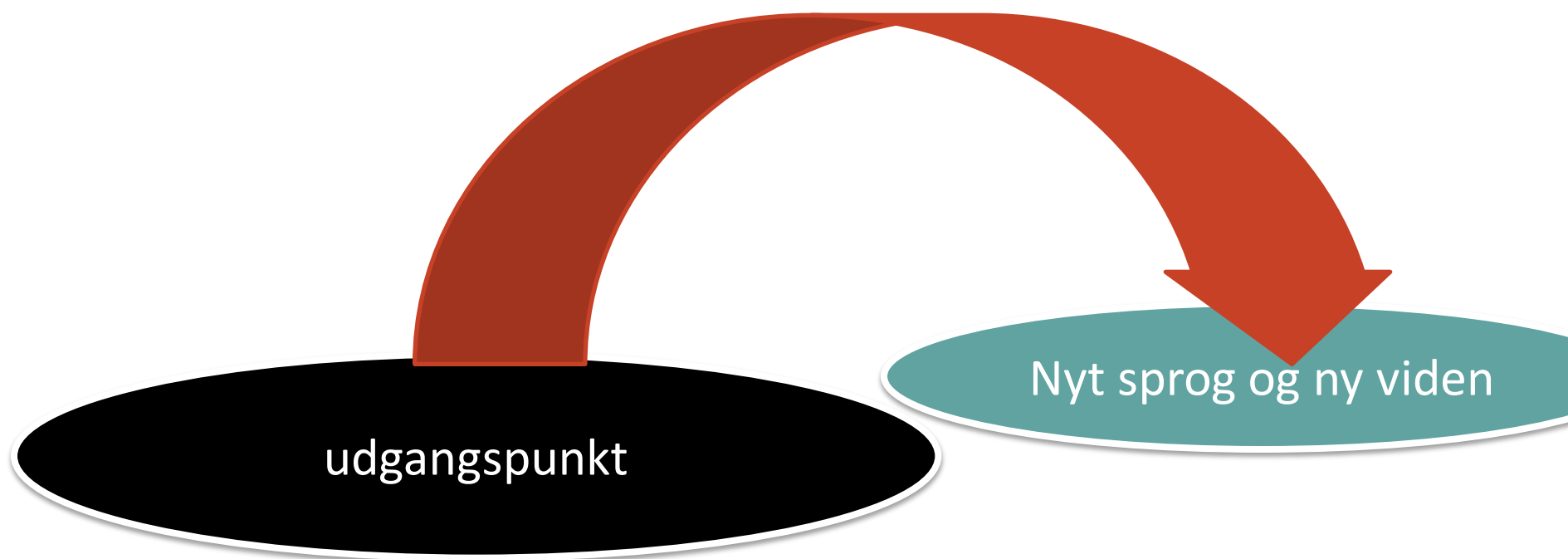

Den flersprogede person udnytter til enhver tid sin samlede sproglige kompetence til at nå sine sproglige mål.

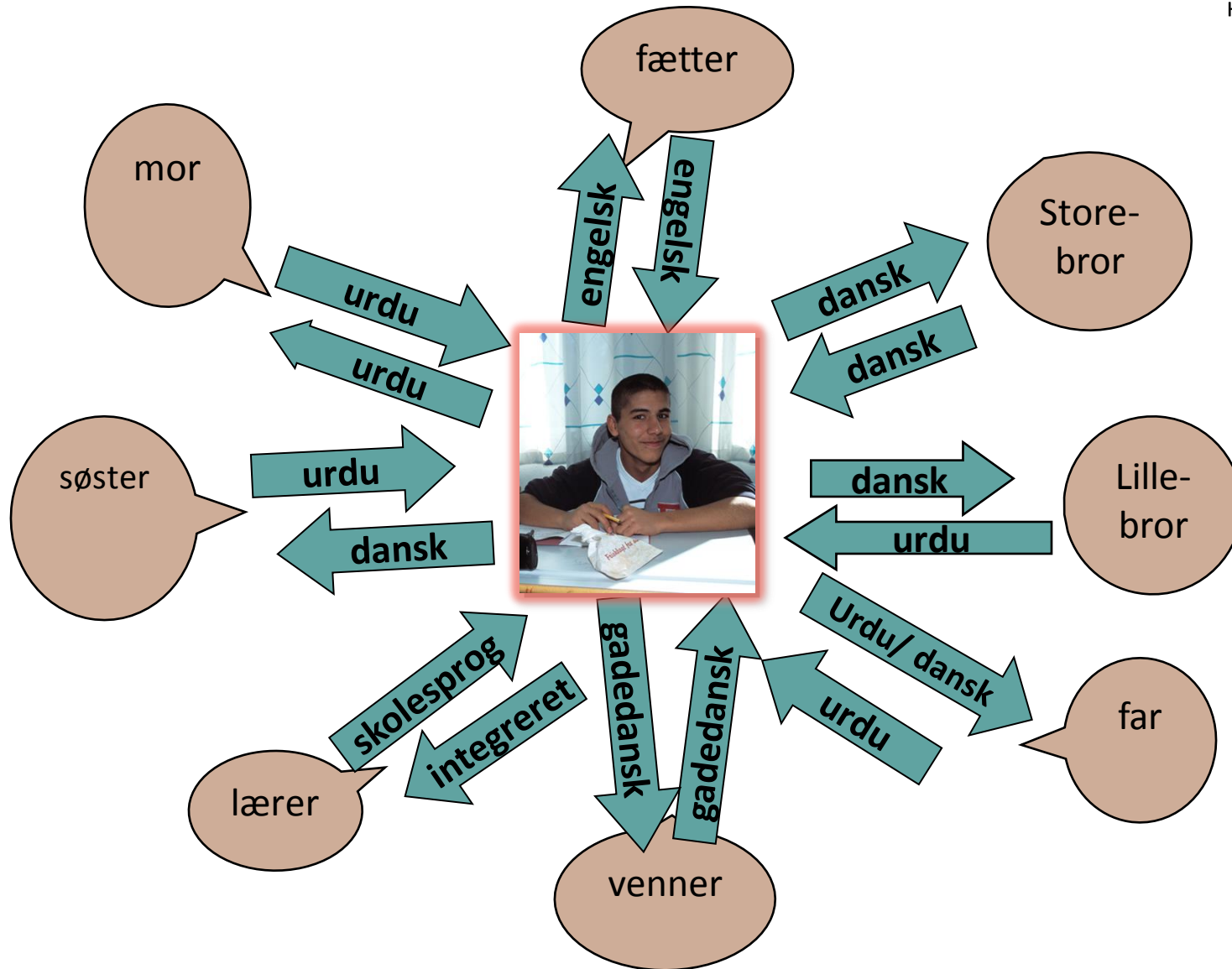
Holm & Laursen: Dansk som andetsprog. 2010

Sproglig og faglig udvikling

Flersproglige forudsætninger – grundlag for metasproglig bevidsthed

Inviter til metasproglige refleksioner:

Pigen spiller bold i haven.

Pigen spiller ikke bold i haven.

Spiller pigen bold i haven?

Enig eller uenig?

Hvis forældrene ikke kan dansk, kan de ikke støtte deres børns skolegang

uenig

Modersmålet som en resurse /strategi

Læreren gav en elev en tekst fra læsebogen, som hun skulle læse hjemme. Næste dag læste eleven teksten fejlfrit op. Men da hun blev spurgt hvad teksten handlede om, blev hun helt stille.

Læreren forklarede hende at hun skulle tale om teksten med sin mor.

Eleven svarede at hendes mor ikke forstod dansk. Læreren forklarede at det var vigtigt at hun talte med sin mor om teksten på modersmålet, så hendes mor kunne hjælpe hende med at forstå hvad der stod.

Dagen efter kunne eleven fortælle om handlingen.

Ulla Kofoed: *Forældresamarbejde med fokus på elevernes læring*. Akademisk Forlag 2010

En omvej... en genvej?

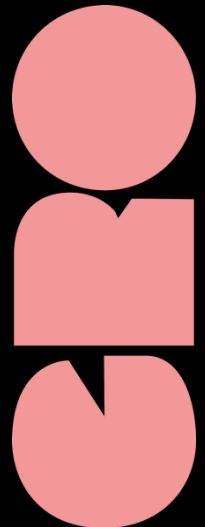
Arbejd alene. Forklar 'et mareridt' på engelsk.
Skriv det ned.

Arbejd sammen. Forklar 'et mareridt' på dansk
(eller andet modersmål 😊) Mundtligt.

Arbejd alene. Forklar 'et mareridt' på engelsk.
Skriv det ned.

Er der forskel på den første og den anden engelske
forklaring?

Et forsøg!

Hypotese

Oversættelse fra modersmål til dansk kan bidrage til, at eleverne kaster sig ud i nogle andre og måske sprogligt mere komplekse formuleringer på andetsproget, end når de skriver direkte på andetsproget, og at oversættelsen samtidig vil give anledning til metasproglige refleksioner.

Ulla Lundqvist: At strække sproget. 2008

Adgang til flersproglige resurser:

I undervisningen

I hjemmet

Mariam skriver i eventyret Guldpigen fx om en pige der bliver *forvandlet til en guldstatue*, en gammel dame, der *forstod sig på troldomskunst*, om hytten, der *var forfalden* og om katten, der *slog maven i solskinnet*.

Lundqvist 2008

bæk. Der
a pige syntes, det
di hun sparkede svært til
Og derfor går hun selv
mudderet. Da pigen bøjede
or at hendte bolden blir
forvandlet til en guldstatue.
anden pige blev meget for-
bkket og drengen sagde: "Hvad vil
lor nu sige? Stakkels søster."
zigen havde hørt om en gammel
Dame, der forstod sig på trolde-
mstkunst, og som alle børn var bær-
por, fordi alt dem hun lærte ve-
blir forvandlet til tuser.

Brug hjemmet!

Projektet 'Forældre som ressource' har bl.a. brugt 'talelektier'

www.foraeldresomresource.dk

Eleverne aktiverer deres
førfaglige viden
samt hverdagssprog på modersmålet.
Forståelse på hverdagssprog før
fagsprogligt udtryk

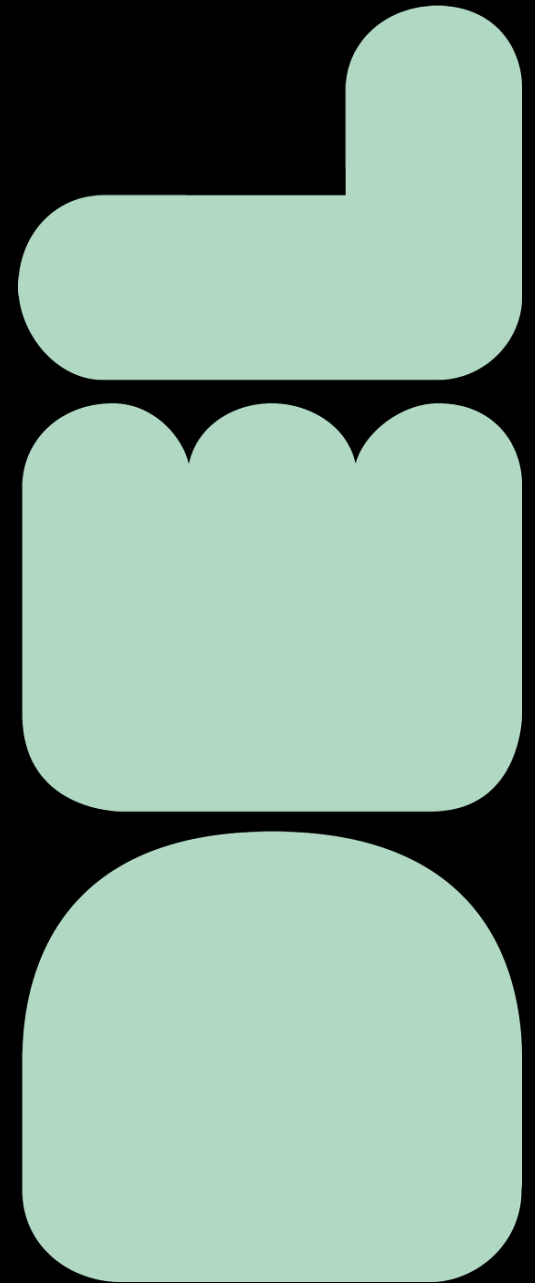
Den radius hvor eleverne taler om det
faglige udvides

Hjemmets sprog er et redskab i
læringsmæssig kontekst

3 Hvordan inddrager vi de flersprogede ressourcer?

- Samtale på flere hverdagssprog
– i klassen og hjemme
- Fokus på sprog (metasproglig bevidsthed)
- Aktivt arbejde på flere sprog

Aktivt arbejde med flere sprog et eksempel fra Canada (Lisa Leoni, Toronto) – Identity texts

Tom is a cowboy. He
has a black horse
named El General.

תום הוא קאובוי. ויש לו סוס
שחור בשם: אל ג'נראל

2.

Tom
winni
Kentu

Teksten er skrevet på
modersmål hebraisk, og
oversat til engelsk.

תום חלם לנסות לרודאו
בקנטקי, ארה"ב

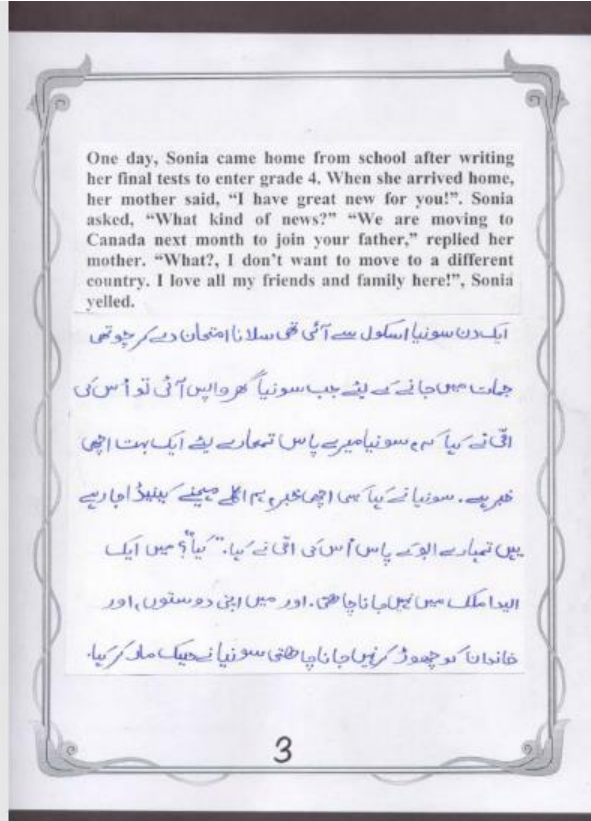
3.

Tomer (elev, L1 hebraisk) om at arbejde med en flersproget tekst

Med min bog var det nemmere at begynde på hebraisk og så oversætte til engelsk. Og den anden ting der gjorde det nemmere var, at jeg selv valgte emnet. Jeg elsker heste, og når jeg skriver om heste vil jeg fortsætte med det, og gøre det hurtigere.

Jeg synes det er en stor hjælp at bruge sit første sprog, for når man ikke forstår noget, når man lige er kommet, så er det som at begynde som en baby. Man kan ikke sproget, og alt skal læres forfra. Men hvis man allerede har det på et andet sprog, er det nemmere, man kan oversætte det, og man kan gøre det på sit eget sprog også, og så er det nemmere at forstå det andet sprog.

Kanta, Sulmana og Madiha (ny)

The new country

Samarbejdet: mundtlige
diskussioner på urdu, første skr
udkast engelsk. Sulmana
gruppens skribent.

Sulmana og Kanta udnævnt til
'hjelpe lærere'

Madiha (elev, L1 urdu, engelsk begynder) om at bruge to sprog

Jeg synes det hjælper mig at skrive på begge sprog, for når jeg også kan skrive på urdu, husker jeg bedre hvad ordene betyder– for jeg tænker altid på urdu. Det hjælper mig med at skrive bedre på engelsk.

Da jeg kom her, sagde alle altid ‘tal engelsk, tal engelsk’ men Ms Leoni sagde ikke noget til det hvis jeg talte urdu, og det kunne jeg godt lide. For hvis jeg ikke kan engelsk, hvad skal jeg så gøre? Det hjælper mig rigtig meget at jeg kan tale både urdu og engelsk.

Kanta (elev, L1 punjabi) om flersproget literacy

Det hjalp rigtig meget at skrive på to sprog, især for Madiha som er begynder, fordi de to sprog er opbygget så forskelligt. Forskellene på de to sprog blev meget tydelige for hende.

Da jeg selv kom her, blev jeg tvunget til at tale engelsk, jeg måtte ikke bruge urdu. Det betød at jeg lærte engelsk ret hurtigt, og det var godt, men mit skriftlige engelsk var rigtig dårligt, fordi jeg ikke kunne se forskellene mellem urdu og engelsk eller processen med at skrive.

Madiha fik chancen for at bruge begge sprog, så hun fik øje på forskellene og hendes skriftlige engelsk blev meget bedre end mit.

Kanta (elev, L1 punjabi) om at være begynder

- Da jeg kom i 4. klasse, vidste lærerne ikke hvad jeg kunne. De gav mig en æske farver og en malebog, og sagde jeg skulle farve. Jeg havde det så dårligt med det – jeg kan så meget mere end bare det. Jeg følte, at jeg havde flere evner at vise verden end bare at farve, og at mine andre evner også er vigtige.
- Da vi arbejdede med bogen (*flersproget identity text, The new country*) kunne jeg vise, at jeg er noget, i stedet for bare at farve. Sådan har det hjulpet mig: Jeg er så stolt af mig selv, at jeg faktisk kan noget, og jeg er noget. Jeg er ikke bare en der farver, jeg kan vise jer, at jeg er noget.

Lisa Leoni (lærer) om L1 og 'english-only-zone':

Andre modersmål en fransk og engelsk er blevet opfattet som irrelevante for uddannelse. I bedste fald fornægtes og ignoreres de, i værste fald ses de som en hindring for andetsprogstilegnelsen, og man opfordrer til at de bruges mindst muligt i skolen og hjemme.

At bygge på det, der allerede er, og aktivere viden og kunnen som basis for ny læring, ligger i tråd med tanken om at tage udgangspunkt i alle børns forudsætninger. Dette princip indebærer, at læreren bør søge at aktivere elevernes viden og eksplicit undervise i overførsel af begreber og viden fra L1 til engelsk. Når klasseværelset bliver en 'english-only-zone' udelukker vi desværre nemt en stor del af flersprogede elevers viden og forkundskaber sammen med sproget.

Forskernes konklusioner

Flersprogede Identity texts

(Cummins & Early Identity texts p. 4 – min oversættelse)

Satte eleverne i stand til at producere skriftligt arbejde på et højere niveau, på skolesprog

Opmuntrede eleverne til at forbinde ny viden og kompetencer til deres baggrundsviden

‘Vi så, at de flersprogede tekster som flersprogede elever producerede, havde en stor betydning for både elevernes selvforståelse og for deres læringskvalitet. Vi så, at arbejdet med identity texts:

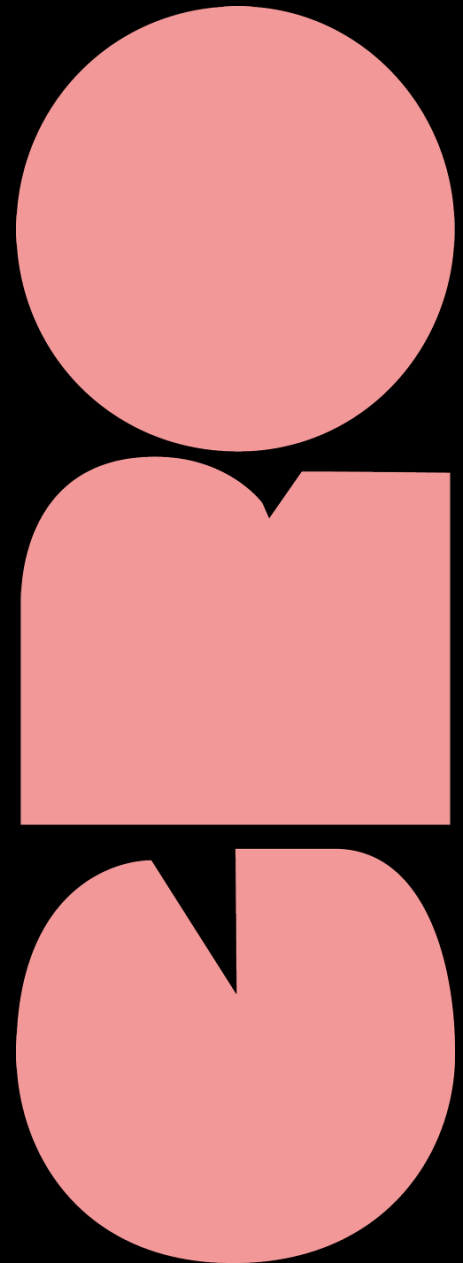
Højnede opmærksomheden på forholdet mellem hjemmets sprog (L1) og skolens sprog (L2)

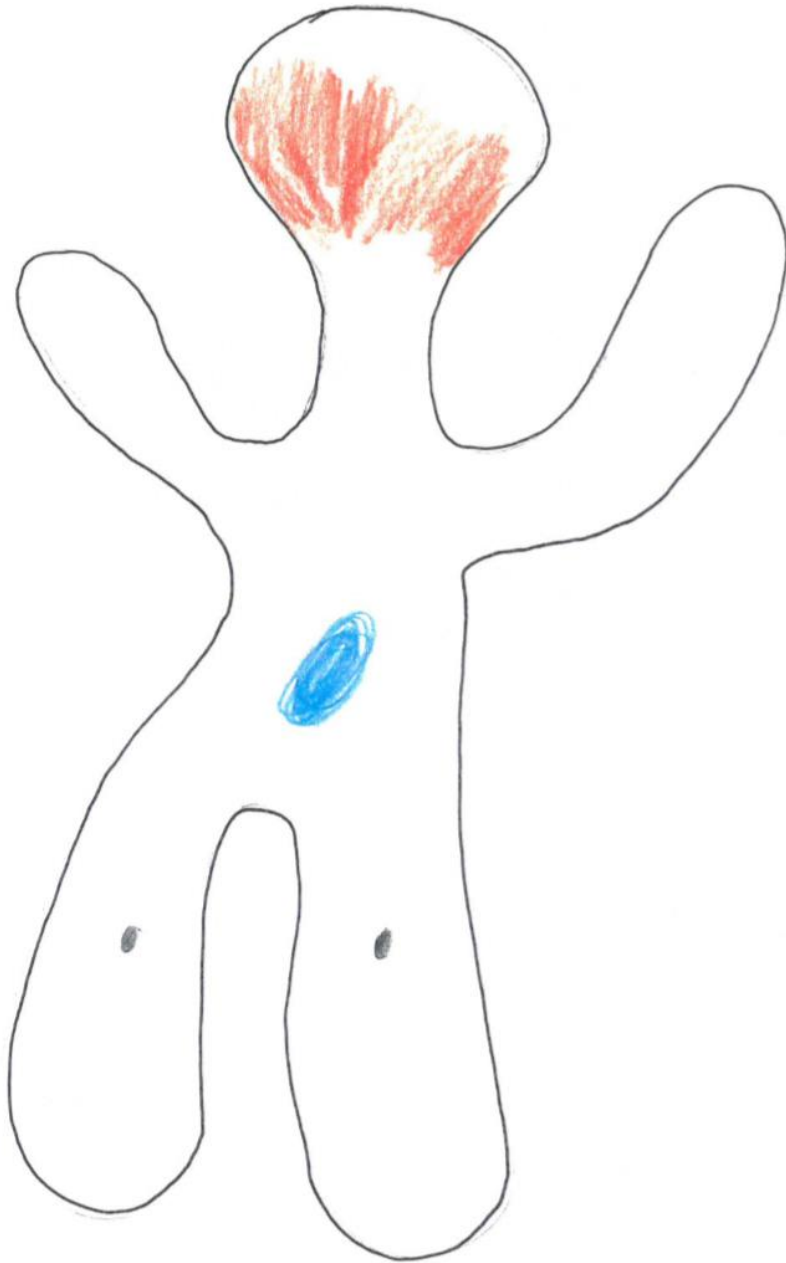
bekræftede elevidentiteter som intelligente, kreative og sprogligt kompetente

Hvordan kan vi bruge elevernes flersproglige ressourcer som læringsmulighed?

- Åbne læringsrummet for de sproglige resurser eleven har med (invitere sprogene ind, vise interesse) og opfordre til at bruge dem (fx identity texts)
- Oversættelse /Sammenligne begreber på flere sprog (fokus på sprog, metasproglig bevidsthed)
- Bruge hjemmet/ verden udenfor/ hverdagssprogene
- Bruge tekster /kilder på andre sprog – fx via hjemmet
- Bruge oversættelse og samtale/ interaktion som redskab til forståelse, lad fx eleverne formidle det faglige indhold for forældre/ andre
- Lad eleverne tale sammen i sproggrupper om et problem /svar på et vanskeligt spørgsmål, et emne
- Diskuter andre måder at angribe en problemstilling på end den traditionelt danske
- *Undlad at gøre eleven til eksponent for sin kultur /sit sprog*

Hvad betyder det for den enkelte elev at flersprogligheden får plads i en læringskontekst?

Sprogkortlægningen for drengen i 3. klasse i et læringsperspektiv

- Interesse for barnets verden - kontakt
- Fortællelyst, stolthed
- Resourcesyn – ekspertposition (jeg kan da godt lære dig arabisk!)

Forældre som ressource 'Talelektier'

"Jeg forstod det bedre når jeg talte med min far om det, meget bedre end når de taler om detovre i skolen på det der integrerede sprog."

Dreng, 8.klasse

Hvad betød Identity text-arbejdet for Tomer?

Tomers mor sagde:

Som mor til et barn i dette projekt, vil jeg gerne sige tak. Den respekt de har her for barnets modersmål er som at acceptere barnet selv. Mange mennesker, også lærere i skolen, sagde om de to første to år i Canada: Det er som at føre et barn ind i en krig. To år med børn der er efter dig og driller dig med din accent, din opførsel, dit tøj og alt muligt.

Men vores børn har aldrig oplevet alt det. Fra første dag var de accepteret. Deres sprog var respekteret, og vi er meget..... Jeg har ikke ordene til at sige det.... Men vi vil virkelig takke alle.

Faglige argumenter for at inddrage flere sprog i undervisningen

- Elevens læringsbetingelser bliver bedre hvis hun har mulighed for inddrage alle sine kompetencer i sin læreproces
- Begrebsverden, ordforråd og sproglig opmærksomhed – altså **faglig og sproglig viden** - udvikler sig på baggrund af den allerede opnåede sproglige viden (ZNU)
- Førstesproget er en vigtig ressource for vellykkede faglige læreprocesser
- Forståelse opbygges via interaktion på hverdagsprog
- Elevens læringsbetingelser bliver bedre når hun føler sig anerkendt for det hun er, og bringer med ind i læringsrummet.

Argumenter imod:
kontroltab

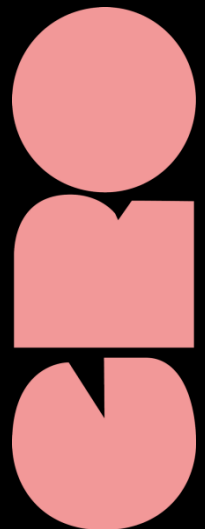

Modersmålets betydning for læring – hvad tager du med?

1 Modersmålets betydning for identitet
at anerkende sproget er at anerkende mennesket

2 Modersmålet som ressource for læring
Sprog er afgørende for udvikling af forståelse
Flersprogethed = fordel for metasproglig bevidsthed
sprog (også modersmål) skal stadig udvikles

3 Hvordan kan vi som professionelle inddrage
elevernes forskellige sproglige ressourcer?
Åbenhed, aktiv inddragelse af de samlede ressourcer

Kortlægning

Inviter
sprogene ind
Vis interesse

Snak i klassen
Flersprogede tekster

Arbejd aktivt
med flere sprog

Brug hjemmet /
andre ressourcer

Inviter til
metasproglig
bevidsthed

Oversættelse
Fokus på sprog

'en sproglig
omvej – en
genvej til
forståelse'

**Hvad tager du med?
Hvad vil du gøre videre?**

Tak for i dag!

Helene Türkmen, UCC helt@ucc.dk

